

**Ett tungt skritt, to
skudd, ett skritt til,
enda to skudd.
Terroristen er
centimeterere fra ham.
For hvert eneste
skudd forbereder
Michaels kropp seg.**

*Tre overlevende forteller om hva de gjorde
for å overleve møtet med terrorister.*

TEKST *Line Tiller* FOTO *Christian André Strand*

NAVN:
Michael O'Connor (30)

OVERLEVDE:
Ved å spille død i to timer.

STED:
Bataclan konserthall i
Paris 13. november 2015

TERRORISTER:
Tre franske IS-terrorister.
Drepte 89 mennesker inne på
Bataclan. To av terroristene døde
ved selvmord eller ble drept av
politiet. Den tredje flyktet, men
sitter nå i fransk arrest.

Irske Michael O'Connor ligger sammenkrøllet under en haug mennesker ved Bataclans konsertscene. Han kjenner varmen fra kulene som hviner rundt ham. Noe ligner en skuddveksling, før en kolossal eksplosjon dirrer i ørene hans. Han ser dobbelt og blir trykket ned mot ryggen til kjæresten Sara, som ligger i fosterstilling under ham. Michael lurte på om taket har åpnet seg og at det regner. For noe vått spruter over ham. Så kjenner han større, myke biter av noe som legger seg i håret hans. Michael vet ikke at to politibetjenter har drept en av IS-terroristene, for så å trekke seg ut igjen. I terroristens fall mot scenegulvet utløses selvmordsbeltet. Det våte er kjøtt, hud og benbiter fra kroppen hans. Michael tror terroristene har kastet granater inn i haugene av publikummere som ligger spredt utover gulvet i konsertshallen. «Nå dør vi», tenker han.

Seks timer tidligere er Michael på vei til Paris for første gang i sitt liv. Hans franske kjæreste Sara har fått konsertbilletter til favorittbandet Eagles Of Death Metal i bursdagsgave. Om ettermiddagen fredag 13. november tar de lyn-toget fra Lyon, hvor de bor. De spiser kjøpt en falafel-sandwich, og ankommer et fullpakket konserthus i samme minutt som rockebandet går på scenen. Michael nærmest dytter seg frem til baren ved inngangsdørene og kjøper to halvliter før begge to danserykker seg fremover mot scenekanten med ølen hevet. Sara vil stå så langt fremme som mulig. De har tre-fire hoderekker foran seg da de bestemmer seg for å stoppe, styrte ølen og bevege seg lykkelige til musikken. Michael står hele tiden bak Sara. Et par sanger inn i konserten, under en kort låt kalt «Kiss The Devil», hører Michael noe han tror er fyrverkeri. Men bråket kommer innenfra, så det gir ingen mening, tenker han. Så hører han «popp ... popp», og snur seg 180 grader mot inngangsdørene for å se hva som skjer.

HJERTERYTMEN ØKER. Michael er høy nok, og konsertshallen såpass liten, at han kan se det hvite lyset flomme inn og tegne konturene av to personer. En alvorlig gutt med hverdagsklær som holder et enormt skytevåpen i hendene, samt en annen, mørkere silhuett. Gule gnister spretter fra våpnene deres. Michael ser folk forsvinne, ramle, synke, dukke, han vet ikke. Han forsøker raskt å finne en forklaring på den nye situasjonen. Kan det være en syk spøk? Kan det være en del av showet? Men han skjønner at de er under angrep da han snur seg tilbake mot scenen og ser vokalisten gape. Musikken har stoppet. Michael er vitne til at hele bandet kaster fra seg instrumentene sine og løper bak scenen. Kun den høye, monotone feedback-duren fra forsterkeren henger igjen, og legger seg som et konstant lydteppe over stikkende hyl og skudd resten av kvelden. Michael føler det umiddelbart som en bryter slås på inne i ham, eller kanskje av. Hjerterytmen har økt veldig, likevel har han aldri kjent seg roligere i hele sitt liv. Han føler at det ikke er tid til å tenke over redselen. Han merker at den personen han er til hverdags, har «satt seg i baksetet»

– ett eller annet har tatt over beslutningene hans.

Michael og Sara står nese mot skulder med publikummere som har begynt å trenge seg mot døren til høyre. Michael tror det er en nødutgang, men egentlig er det en backstage-inngang. I disse sekundene er uansett den døren, og å havne på den andre siden, alt som står i hodet hans. Men kroppene er for mange, det er for trangt. Lyden av skudd blir kraftigere jo nærmere den ene, av tilsammen tre terrorister, går mot dem og scenekanten. Michael vil beskytte Sara. Kulene kommer i brysthøyde. Han vil legge seg ned. Flere har samme idé. Plutselig faller mennesker sakte. De sier sammen som dominobrikker ned mot tregulvet, tett i tett. Døren er bare et par meter unna, men jerngjerdet og menneskekropper hindrer ham. Kanskje kan han trække over dem, han vurderer det i et sekund, men vil ikke forlate kjæresten. Det overskygger alle instinkter som sier «løp». Skuddene kommer nærmere. Han legger hendene beskyttende over hodet og ligger stille. Så stopper skytingen i 20 sekunder.

FORSØKER Å FLYKTE. Han hører drapsmannen skifte ammunisjon. Noen springer over gulvet og roper «allez, allez» - «gå, gå» på fransk. Så Michael og flere med ham tar sjansen på å reise seg. Han griper Sara, kaster seg mot døren, men det er for mange som vil ut. Snart skyter de igjen, og spesielt mot dem som rører på seg. Michael velger å glemme døren, han må heller spille død. Det er nå den kalde, rasjonelle tankegangen forsvinner. Lenge stritter det i kroppen hans. Han kjemper for å tvinge musklene rolige. Folk krabber over ham. Oppå begge bena ligger fire-fem andre overlevende. Det gjør at blodtilførselen stopper. Men Michael kan ikke gjøre noe. Ingen tør røre seg lenger.

Han lukter svovel og kjenner varmen fra kulene som riko-sjetterer rundt dem fra trebjelker og rekkverk. Her skal de bli. Her skal de kanskje dø. For hvor er politiet? Hvor faen er politiet? tenker Michael. Han ligger på magen med en hånd halvveis over hodet til Sara, den andre hånden tvinger han inn mellom sikkerhetsgitteret bøyd i en vond og unaturlig stilling. Han vil virke lemlestet, kanskje sløser ikke terroristen med skudd da. Han lukker øynene og forsøker å begrave hodet, men greier ikke å la være å se mot dem som skyter nå og da. Han vil vite hvor de er. Det er fortsatt halvmørkt i lokalet, så han kan puste normalt, likevel forsøker han å bevege brystkassen så lite som mulig. Skuddene blir etter hvert mer kontrollerte. Terroristen er centimeterne fra ham. Han hører noe som minner om en bønn uttalt på arabisk. Så et tungt skritt, to skudd, et skritt til, enda to skudd. Folk som jamrer og ikke greier å holde gråten stille, dør momentant rundt ham. Varmt blod spruter over Michaels legger, rygg og nakke. For hvert eneste skudd forbereder Michaels kropp seg. Han strammer automatisk til i overkroppen, men forsøker å ikke vise det. Snart hører han også skudd fra balkongområdet over. Den nærmeste av drapsmennene har beveget seg bort fra dem og opp på scenen. Han drar noe tungt over gulvet.

Michael og de andre klemmer hverandres hender, de hvisker «vær rolig», de har overlevd igjen. Men en av guttene får ▶

Spilte død. Michael O'Connor fra Irland sto helt forrest ved konsertscenen på Bataclan i Paris i november i fjor. Først da han så vokalisten stanse med gapende munn, forsto han alvoret. Han lå i en ukomfortabel stilling og lot som han var død i over to timer mens kulene haglet og han kjente fremmedes blod størkne på sin egen kropp.

Han vil virke lemlestet, kanskje sløser ikke terroristen med skudd da. Han lukker øynene og forsøker å begrave hodet, men greier ikke å la være å se mot dem som skyter nå og da.

panikk. Han reiser seg halvveis opp og vil stikke av. Michael legger en hånd på ryggen hans, sier «du kommer til å dø om du løper». Gutten legger seg ned igjen. Det er nå blod og menneskekjøtt eksploderer rundt ham. Et av terroristenes selvmordsbelter har gått av. Men det vet ikke Michael. «Det er umulig å overleve dette», tenker han. Han forbereder seg. Han vil ikke bruke de siste minuttene av sitt liv på å gråte. Han vil slutte fred med verden. Så han bringer frem bilder av familien og vennene hjemme i Irland. Han tenker på alle han er glad i. Han sier farvel til hvert av ansiktene før han henter frem et morsomt minne fra da han og bestekompisene drakk alkohol for første gang. Han synes livet har vært fint. Og så hvisker han til Sara at han elsker henne, han forsøker å smile, men vet ikke om han får det til. Sara forstår at han har gitt opp. «Stopp, Michael, vi skal ikke dø her.» De strenge ordene får ham til å skifte stemning. Han blir forbannet på drapsmennene som skal robbe ham for alt de to har i vente. Han vil se utover i lokalet, hvor mange som er igjen, hva som har skjedd. Sakte snur han hodet til siden. Han ser kroppen til en ung gutt som ligger helt stille på ryggen, med hodet knekket bakover mot ham. Et par lyseblå, vidåpne øyne stirrer direkte inn i hans. Det blå blikket skal stadig komme til å dukke opp i Michaels minne i fremtiden. Drapsmennene på balkongen skyter nå ned på menneskene de kanskje aner spiller døde i førsteetasjen. Det vibrerer i gulvet. Også denne skuddsalven unngår Michael og Saras lille, stille gjeng. Det er gått over to timer. Michael kjenner seg ikke sliten, og heller ikke så redd lenger, han har overlevd til nå. Derfor kjenner han seg forholdsvis trygg der han ligger. Han begynner nesten å bli vant med følelsen av å kunne dø når som helst. Etter hvert som nyheten om angrepet spres i verden utenfor, durer det i mobiltelefoner over hele lokalet. Det gjør at terroristene tar opp igjen intensiteten i skytingen og dirigerer skuddene mot der lydene kommer fra. Mobilen i Saras veske ringer også. Men nå er drapsmennene mer opptatt av å ta gisler i annen etasje.

HJELPEN ER UNDERVEIS. Michael hører terroristene snakke på fransk om et telefonnummer, de vil forhandle med politiet på en mobil som de har tatt fra en publikummer.

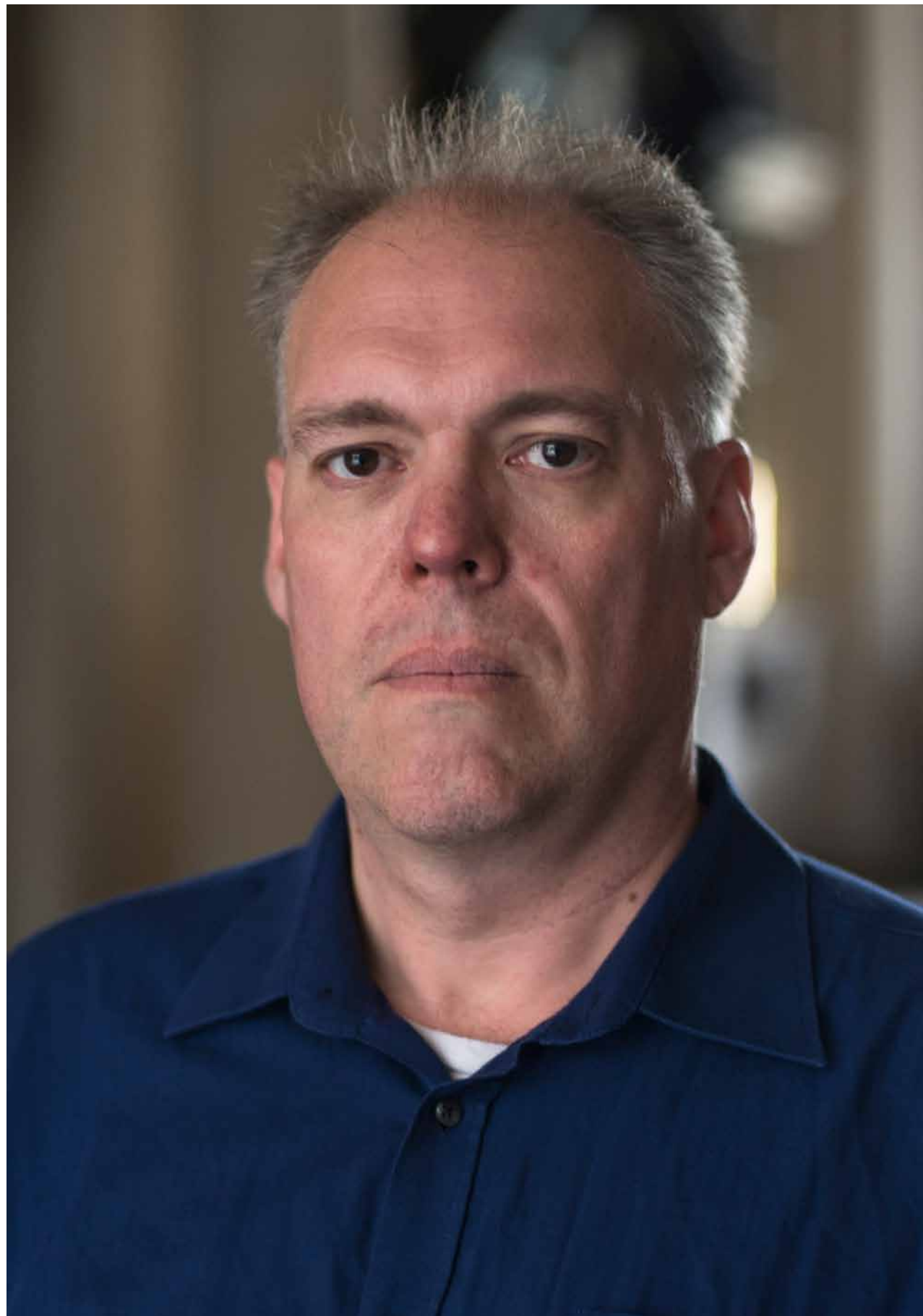
Han hører sirener, og så ser han hoveddørene åpne seg. Men bare på gløtt. Inn smyger et lite speil seg, på enden av en lang stang. Så stormer politiet lokalet. Krokboende former de kjapt en halvsirkel bak i lokalet med scenen i front. De signaliserer at folk skal holde seg lavt. To terrorister er fortsatt på balkongen. «Hvis du lever, rekk opp en arm», roper politiet. Michael rekker armen i været, og ser samtidig utover de menneskene han trodde spilte døde, men som ikke rekker en hånd i været. Han ser overlevende nærmest utgangen bli evakuert, gruppe for gruppe. Michael og Sara er de aller siste som blir ført ut, av dem som selv klarer å gå. Michael går to skritt med begge hender på skuldrene til Sara, men så stopper han opp. Han har aldri sett et slikt syn før. Han bare må se.

Døde, forvridde kropp, gapende mot taket, eller med ansiktet flytende i tykke dammer av rødt blod. Han tenker «dette er et slaktehus», «hvorfor ser jeg dette» og «dette er så ufattelig urettferdig, disse menneskene danset jo med meg for et par timer siden». Det surkler av blod i joggeskoene hans. Han må trampe over flere døde. En kvinne på gulvet strekker hendene engstelig mot ham, hun er truffet i siden. Michael bøyer seg ned, men politiet skriker at han må fortsette å gå. Idet Michael går mot utgangen, er han omringet av svartkledde politimenn med skjold og hjelmer, som alle har sine våpen i brysthøyde. Alle geværmunninger er rettet mot det ene hjørnet av balkongen. På asfalten utenfor konserthallen faller han sammen som en sekk. Han kysser kjæresten. De tenner en røyk med den neste, ler og tørker tårer. Klokken halv tre på natten får de endelig lov til å forlate området. Det finnes ingen taxier, undergrunnen er stengt. Med størknet blod over hele seg går de inn i en døgnåpen kiosk og kjøper to boksøl. Mannen bak kassen sier ingenting. Så går de hjem, gjennom Paris' folketomme gater.

Til aksjon. Politiet stormet til slutt lokalet, men for sent til å hindre blodbadet.

FOTO: CHRISTIAN HARTMANN/NTB SCANPIX

NAVN:
Peter Moore (43)

OVERLEVDE:
Gikk igjennom stadier av underkastelse, forsøk på å gjøre seg til venns med gisseltagerne og aktiv motstand.

STED:
Ble holdt som gissel i et trettitall private hus i Irak mellom 29. mai 2007 og 30. desember 2009.

TERRORISTER:
Flere titalls medlemmer fra sjiamilitsen Asa'ib Ahl al-Haq. Alle de fire britiske sikkerhetsvaktene som ble kidnappet samtidig med Peter, ble drept.

Peter Moore fra England synes det er betryggende at det ikke gjør vondt å være død. «Det er over nå. Det endte ikke slik jeg ønsket, men det er over», tenker han. Peter sitter på knærne et sted i Irak og tror han er skutt i hodet. Så hører han latter. Og oppdager solstråler gjennom undersiden av øyebindene.

Våren 2007 får Peter tilbud om tre måneders utveksling hos finansdepartementet i Irak. Han jobber som internasjonal IT-konsulent i Guyana i Sør-Amerika og ser på avbrekket som enda et eventyr i ukjent terreng. Han bor trygt i en «grønn sone» i Bagdad. Tre dager i uken reiser han inn til departementets datasenter på universitetet, hvor han i et klasserom fylt av irakske departementsansatte lærer dem å bruke det nye data-systemet. I visumpapirene hans står det feilaktig «finansrådgiver». Innreisen til «den røde sonen» må koordineres med en annen britisk kollega. Begge blir hentet av fire britiske sikkerhetsvakter med hverdagsklær, London-aksent og maskingevær og fraktet i to pansrede biler. Om morgenen tirsdag 29. mai ankommer de universitetsbygget som vanlig. Peter tar av seg den skuddsikre vesten, og de to kollegene går hver til sitt klasserom. Noen timer senere går panikkalarmen på mobilradioen hans. Men den ligger i vesken ved kateteret. Lyden er avslått. På parkeringsplassen utenfor er sikkerhetsvaktene blitt omringet av et hundretall irakske politimenn. Da Peter kikker opp fra skjermen til en av studentene, ser han rett inn i en pistolmunning. Ingen sier noe. Politimannen ber Peter følge ham ut. Han gjør som han blir bedt om. Peter hører noe krangling og skriking, men er forholdsvis rolig. Han tror han bare er arrestert. Peter blir satt i en av de tyvetall politibilene som står i rekke på utsiden av bygget.

SVETTEN SILER. Under en kort kjøretur er Peter fortsatt ganske sikker på at ting skal ordne seg. Det er først da han tilbyr mannen i passasjeret ved siden av seg en 500-dollarseddel og irakeren hiver pengene ut gjennom det åpne bilvinduet, at Peter begynner å svette. «Dette er ikke normalt, ikke engang for korrump politi», tenker han. Heller ikke løsepenge-forsikringen på 5 millioner dollar som Peter har gjennom det amerikanske selskapet han jobber for, vil være til hjelp. Gisseltagerne er fra en sjiamilits som senere skal slutte seg til gruppen Asa'ib Ahl al-Haq. Peter og de fire britiske vaktene blir sannsynligvis tatt fordi en av militsens ledere, Qais Khazali, noen uker i forveien er blitt arrestert av britiske spesialstyrker og nå sitter under oppsyn av det amerikanske militæret. De ønsker en utveksling. Fem briter mot Khazali. Kidnapperne tror i begynnelsen at vaktene er soldater, og Peter deres offiser. I det minste at han er en finansrådgiver, som jo står i hans dokumenter, men de har tatt feil. Den andre IT-konsulent, den sjettede og siste hvite vestlige på universitetet denne formiddagen, har gått på do under kidnappingen. Han blir aldri tatt.

Etter 30 minutter blir Peter strippet for klær, bare

underbuksen og sokkene får han beholde. Hendene blir bundet med et tøyestykke, ID-kortene tas fra ham. Ny kjøretur, med nye menn, på gulvet i en minibuss. Atter en gang stopper kjøretøyet. Nå får Peter bind for øynene. Brillene sine ser han aldri igjen. Han blir tatt med inn i et hus, og får en bit søt kake og et glass vann. Et skudd går av. «Ble noen drept nå?» spør Peter ut i luften. «Nei», sier en av sikkerhetsvaktene, «du ville i så fall hørt en gurglelyd etterpå». Peter tror likevel noen er døde, men velger å ti stille, vente på neste trekk, gjør seg medgjør. Han blir deretter lagt ned på en tralle, med et teppe over seg, og rullet ut. Han blir løftet og kastet som en søppelsekk over en høy treport inn i et «hemmelig rom» bak på en lastebil. Det kjennes som om han brekker flere ribben idet han lander på gulvet i lasterommet på rundt én kvadratmeter. Her skal han og de fire andre britene sitte, puste og pisse på hverandre de neste to døgnene.

SKAL HAN DREPES? Peter tenker på Indiana Jones og føler seg rundt etter en skiftenøkkel eller noe annet å gå til angrep eller rømme med. Men han innser fort at det er fåfengt. Han spør om gisseltagerne skal drepe ham. Nei, sier de. Fra undersiden av øyebindene ser han opp mot stjernehimelen gjennom en glipe i plastdekket. Han sovner sittende, utslitt, med hodet dunkende mot en metallstang.

Da øyebindene fjernes, er to av sikkerhetsvaktene forsvunnet. De to andre skal snart bli lenket til en vegg sammen med Peter i flere måneder. Nå er de havnet i en hverdagsstue. Fortsatt i bare undertøyet. «Hvem er dere?» spør Peter. «Ikke Al-Qaida», svarer en forholdsvis hyggelig arabisk mann i hvit kjortel, som tilbyr dem helgrillet kylling. De får ikke sitte i sofaen, så de huker seg ned ved veggen. Peter har ikke spist på 48 timer, men er ikke sulten. En kvinne kommer med mer kyllinglår, men Peter glemmer kjøttet i putevar rundt omkring i stuen. Han vil ikke virke uhøflig. Mannen i rommet spør om de bruker medisiner, og om de har koner. Ja, svarer sikkerhetsvaktene. Peter velger å svare som dem, selv om det ikke er sant. Han vet familieverdier har høy status i Irak. Vaktene legger til at de har barn. Men Peter tenker kjapt at om han lyver på seg barn, vil han ikke kunne svare overbevisende nok på spørsmål om når ungene tok sine første steg og slike ting. Senere må han svare mer utdypende på spørsmål om sin «kone». I løpet av sekunder går han igjennom dem han har hatt et forhold til, og lander på en brasiliansk kvinne han kjenner godt fra Guyana, for å kunne lyve best mulig. Han kaller henne Emma, fordi han tenker navnet høres katolsk ut. Å late som om han er religiøs, skal vise seg å være smart.

Peter får snart overrakt joggegenser og treningsbukse, som irakerne insisterer på er ekte Nike. På den tiende dagen må han snakke til et videokamera. «Si hva du heter, og at Tony Blair skal redde deg», sier de. Dagen etter blir han fraktet til et nytt hus. Her blir han satt på en pinnestol mot veggen, med håndjern og øyebind. To av sikkerhetsvaktene blir satt på hver sin stol ved siden av ham. En senior som snakker engelsk, forteller dem at «amerikanerne har vår bror, ▶

Gisseltagerhviskeren.

Peter Moore fra England ble holdt som gissel i Irak i over to år. Terroristene helte varm te over pannen hans og tente på tærne hans med lighter. Moore fant frem barndomsminnet han skulle tenke på om han fikk en pistol mot tinningen. Likevel spilte han etter hvert tennis med gisseltagerne.

Pistolen går av. Det sier klikk. Men han kjenner fortsatt håndjernene rundt vristen. Han skjønner snart at han er blitt utsatt for en lurehenrettelse, og blir forbannet på seg selv.

vi ønsker å forhandle, og håper det skjer snart, men kan ikke garantere noe». I dette rommet, med doble dører og gitter foran vinduet, blir de værende i seks uker. Peter blir rådet til å «bygge rapport». En salgsteknikk hvor man speiler den andre og er empatisk og vennlig. De får sove på tynne madrasser, alltid med håndjern, noen ganger festet til veggen. Britene får hviske til hverandre, men det er alltid et par irakske menn til stede sammen med dem. De skifter på å holde vakt hver 14. dag. Peter gir noen av dem kallenavn. Alpha og Bravo er greie nok. Men Asshole og Bellend (britisk slang for tuppen av penis) er djevlere som kjeder seg. Peter blir bedt om å reise seg. Asshole slår ham med en pinne, fordi han står. Peter setter seg. Så blir han slått av Bellend fordi han sitter. En gang heller de varme over pannen hans. Stryker pistolmunningen langs ansiktet hans. Tenner på tærne hans med lighter. Flere ganger blir Peter hengt etter armene i en dørkarm, med føttene i løse luften mens han skriker i smerte. Peter får også diaré, men får ikke lov til å gå på do mer enn én gang om dagen. Peter klager etter hvert til seniorenene, og sultestreiker. Det funker. Han ser ikke Asshole og Bellend mer. De vil tydeligvis holde ham i live.

LEGG EN SLAGPLAN. En dag blir huseieren syk. En av de britiske vaktene er lege, og sier hankan hjelpe. Han vurderer å injisere eieren med luftbobler fra en sprøyte. «Ikke gjør det, ikke drep ham», sier Peter. Om huseieren dør, betyr det et skudd i nakken, det er han sikker på. Senere får Peter høre at legen er blitt drept under et rømningsforsøk. «Sitt rolig, svett deg igjennom dette», blir Peters slagplan. Unntatt om spesialstyrker stormer huset han sitter i. Da skal han låse seg inne på badet og skrike til noen redder ham. Men det skjer aldri. Han lover seg selv at hvis han en dag ser døden i hvitøyet, om det ikke er mulig å kjempe, da skal han ikke vise frykt, han skal kjøre «stiff upper lip». Han skal gå inn i evigheten mens han tenker på et spesielt øyeblikk fra da han var rundt syv år. Da han gikk tur med hunden sin Timmy langs noen nedlagte togskinner midt i en eng på landsbygda der han kommer fra.

Seks måneder ut i fangenskapet blir han kastet ned en trapp. Han havner på knærne i grusen, og får en pistol mot tinningen. Han bryter ut i kraftig svette, begynner å riste, og alt blir grått. Han glemmer å tenke på Timmy. Og så går pistolen av. Det sier klikk. Men han kjenner fortsatt håndjernene rundt vristen. Han skjønner snart at han er blitt utsatt for en lurehenrettelse, og blir forbannet på seg selv.

Fordi han glemte sitt eget løfte. Flere måneder og et titall diverse hus senere gjør denne hendelsen ham sterk nok, sint nok, til å motsi sine gisseltagere. Nå får det briste eller bære. Han er nå det eneste gjenværende gisselet. De har kortet ned jernkjedet som nå fester ham til et tungt skap, Peter ligger på gulvet og har konstant fire irakske gisseltagere sovende rundt seg. Han ber om å få snakke med en av sjefene. «Jeg blir holdt som krigsfange, ikke en hund, behandle meg deretter», sier han diplomatisk en morgen. Noe i setningen gir gjenklang. Heretter får han se på TV sammen med de andre. Irakerne er spesielt interessert i kjendissladrekanalen TMZ og den amerikanske TV-serien Prison Break. Etter hvert får Peter til og med bruke en Playstation. Og han spiller bordtennis i timevis med den samme kommandøren.

For hvert nye hus får han nye gisselvakter. Hver gang forteller han at forholdene var bedre i forrige hus. Det er ikke nødvendigvis sant, men Peter merker at irakerne ikke snakker med hverandre, så han får forhandlet frem litt bedre mat, litt mindre tid i håndjern, litt mer TV. Likevel går dagene sakte. Peter ser høyhus bli påbegynt og ferdigstilt i horisonten. Enkelte dager snakker han til puten sin. Han later som om han forhandler om pris på en motorsykel. Han løser matematiske oppgaver via skygger i gardinene og kreerer en ny London-undergrunn med prikker på veggene. Alt for å holde hjernen opptatt. Han lærer seg etter hvert litt arabisk, og overhører en dag en samtale fra kjøkkenet. «Hva sier den britiske ambassaden?» sier en. «Absolutt ingenting», svarer en annen. «Shit», tenker Peter, «dette kommer til å vare i all evighet». Men grytidlig om morgenen 30. desember 2009, etter 946 dager som gissel, vekker de ham. «Du blir løslatt i dag», sier noen. «La meg være», sier Peter. Han trekker teppet over hodet. Han tror de lurer ham igjen. Men han får beskjed om å dusje, barbere seg, skifte til penere klær. Han blir kjørt gjennom sentrum av Bagdad. Peter tror dette er dagen han skal dø, eller bli overgitt til Al-Qaida. Til og med da han trår ut av bilen i forgården til den britiske ambassaden, med en stor gruppe smilende mennesker rundt seg og, en viseambassadør i hvit skjorte rekker frem hånden og sier «Du er en fri mann», tror han ikke dette virkelig skjer. Det klikker i kameraer. «Jeg må på do», sier Peter. Han vil være alene. Viseambassadøren peker inn mot huset. Alene på toalettet kaster han vann i ansiktet, støtter seg mot speilet og gråter.

Ingen myndigheter har offisielt sagt at det fant sted en utveksling, men militsens leder, Qais Khazali, ble sluppet fri noen dager i forveien. Første nyttårsdag 2010 flys Peter hjem i et privat ambulansfly fra Swissair. ▶

Gissel. TV-bilde fra en nyhetssending som viser Peter Moore et år etter at han ble bortført. Han skiftet taktikk overfor kidnapperne flere ganger.

FOTO: REUTERS/TW/NTB SCANPIX

NAVN:
Sofie Tømmerås Lyshagen (22)

STED:
Utøya, 22. juli 2011

TERRORIST:
Norsk masse-morder.
Drepte 69 mennesker på Utøya.
Sitter i fengsel.

OVERLEVDE:
Ved stadig å bevege seg. Flykte fra rom til rom, løpe gjennom skogen, gjemme seg i en liten grotte og svømme for livet.

Sofie Tømmerås Lyshagen tenker på sluttscenen fra filmen *Titanic*, hvor trist det er da Jack forsvinner mot dypet. Hun vet det samme skal skje med henne selv nå. Men Sofie er ikke trist, hun er bare så uendelig sliten. «Sånn blir det, da», tenker hun, «dette går ikke lenger.» Hodet henger undervann. Gjennom et tynt lag ferskvann ser hun opp mot den lysegrå sommerhimmelen. «Skulle ønske han skjøt meg», tenker Sofie. «Det må være så vondt å drukne.»

Sofie starter 22. juli 2011 med å danse ned en gjørmete bakke på Utøya sammen med bestevenninnen Lejla mens de synger Katy Perrys «Firework» i pøsregn. Helt frem til klokken 4 natten før har Sofie, som er delegasjonsleder for AUF i Østfold, tuslet rundt på Kjærlighetsstien med ekstkjæresten. De snakket om å bli sammen igjen. «Snakkes i morgen», var det siste han sa. Det siste hun noen gang hørte ham si.

Sofie har kjøpt inn et ekstra stort telt før sommerleiren på Utøya dette året. Etter at Gro Harlem Brundtland har holdt årets tale, inviterer hun en gjeng til teltet sitt for å spise smågodt. Utenfor hører de plutselig snakk om en eksplosjon i Oslo. Sofie blir ikke redd. Hun er på en øy. Et trygt sted. Hun får tekstmelding fra lederne om å ta med seg absolutt alle til infomøte i hovedbygget. Det er trangt der inne. Noen gråter.

Etter allmøtet forsvinner mange tilbake til teltplassen. Sofie også. Snart får hun en melding fra en venn som vil snakke med henne om det som er skjedd i Oslo. Sofie ber Lejla bli i teltet. De gir hverandre en god klem, sier «te dua», som betyr «jeg elsker deg» på Lejlas morsmål albansk. Det er siste gang de ser hverandre i live. Sofie går inn kjøkkeninngangen til hovedhuset og finner vennen ved et bord.

EN DÅRLIG SPØK? Hele bygget ligger på ett plan; skilt av en lang gang ligger kjøkken og spisesal på den ene siden, en hovedsal og en mindre sal på den andre. Det finnes tre utganger. Én i enden av gangen med utsikt mot brygga, en ut fra kjøkkenet, og en tredje på baksiden ut fra Lillesalen. Plutselig hører Sofie noe hun tror er kinaputter. Hun blir irritert. Hvordan kan noen spøke med slikt nå som alle er nervøse over det som har skjedd i Oslo? Hun bestemmer seg for å si fra til vedkommende og går raskt nedover gangen mot ytterdøren. Hun stopper av det hun ser gjennom vinduet.

På plassen ned mot vannet ser hun en ungdom falle om i en underlig stilling. Noe mer rekker hun ikke å registrere før huset fylles av hyl og rop. Sofie reagerer ved å snu seg og løpe med de andre inn i Lillesalen. En vakt nekter dem å slippe ut døren, han vet ikke hva som venter utenfor. Sofie lurar på hva som skjer, og ser en gjeng hylende, vettskremte ungdommer flokke seg til mot den nederste panelveggen. Men hun vil ut. Hun vil bort fra huset, ikke være fanget. Sofie bestemmer seg for å springe tilbake mot kjøkkenet, men idet hun snur seg, ser hun et teppe

av mennesker ligge flatt på gulvet i hovedsalen. Hun legger seg ned på magen halvveis opp på en kompis, med en annen bekjent halvveis over bryst og skulder. Hun skriker «Hva faen er det som skjer?» og klemmer kroppen nærmest seg nesten i stykker. Noen reiser seg og ser ut av vinduet. «Det er noen som skyter!» Det er nå hun kjenner den iskalde adrenalindusjen bølge gjennom kroppen. Hun vil ha oversikt. Sofie snur seg på ryggen med utsikt mot den bakre utgangen. Skuddene flytter seg nærmere akkurat den døren. Sofie reiser seg, tar sats og springer ut fra den fulle salen og inn på kjøkkenet. Hun ser en skarp kjøttkniv og vurderer å gripe den. Men dropper det. I stedet gjemmer hun seg i et lagerkjøleskap. I mørket får hun samlet seg litt. Hun hører smell etter smell, og mørke dødsskrik fra dem som blir skutt, skrik som hakker litt, skrik hun aldri før har hørt. Innen minutter skjønner hun at drapsmannen er inne i huset.

FORSØKER Å FLYKTE. Snart hører hun et bulder, som en flokk kyr, av løpende føtter springe og snuble forbi mot kjøkkenutgangen. Sofie bestemmer seg for å flykte. I sokkelesten løper hun ut med de andre. Folk forsvinner i forskjellige retninger. Sofie tør ikke løpe til høyre, fordi der så hun gutten falle om på grusen. Kanskje står det fortsatt en drapsmann der. Hun tar rett til venstre ned en bratt bakke mot en tett skog som ingen vanligvis går i. Sofie hører ikke hjerteslagene sine, ikke de dype åndedragene, ikke engang skuddene. Kroppen er en motor, hun er bare med. Det er stille i hodet hennes. Fokus på å se. Hun ser folk løpe foran seg. Hun ser seg ikke tilbake. Ikke til siden. Likevel springer hun rett inn i en trestamme. Med ansiktet først. Hun kjenner ikke slaget i pannen, blir ikke slynget bakover, men rister det av seg og springer videre. Adrenalin har tatt over kroppen hennes. Hun løper uten sko over spisse småstein og knekkede grener, før hun springer ut i ingenting. I noen sekunder er Sofie i fritt fall. Hun ramler fra en tre meter høy klippe. Sofie lander hardt på rumpa, kjenner et stikk i kneet, men reiser seg og løper videre ned mot vannet. Hun setter seg på et svaberg og rutsjer ned mot vannkanten. I et millisekund tenker hun «nå ødelegger jeg den nye AUF-joggebuxen min». Nå har hun løpt så langt hun kan. Fastlandet er kilometer unna. Hun vil ringe foreldrene sine. Si fra om at hun elsker dem, bare sånn i tilfelle. Hun hører fortsatt skudd. Mobilen finner hun nederst i en ekstra lang bukselomme.

«Noen skyter her, jeg vet ikke hva som skjer. Pappa, jeg elsker deg», sier hun med skjelvende stemme, sittende på huk. Men faren hører henne ikke. «Hei Sofie! Du, jeg er ute og kjører. Vent litt!» Sofie legger på. Hun må gjemme seg nå. Helt ytterst mot vannet ser hun to hoder. Det er to gutter fra Ålesund, de klamrer seg fast med magen mot svaberget, med halve kroppen i vannet. Det er vanskelig å oppdage dem. Sofie finner plass like ved, inn i en liten grotte. Der ligger hun godt gjemt, med en spiss steintapp i ryggen. De nakne bena hennes ligger i det kalde vannet, mens hun forsøker å holde i hvert fall armene tørre. «Hva om det er krabber her!» tenker hun plutselig. De tre ungdommene skifter på å få pa- ▶

Flyktet. Sofie Tømmerås Lyshagen holdt hodet kaldt på sin flukt fra terroristen på Utøya i 2011. Hun gjemte seg i et kjøleskap, løp så hun sprang rett på et tre, krøp sammen i en grotte, og svømte under vann til hun var nær ved å drukne, alene og i bare undertøyet, til ben og armer sviktet.

Hun ser seg ikke tilbake. Ikke til siden. Likevel springer hun rett inn i en trestamme. Med ansiktet først. Hun kjenner ikke slaget i pannen, blir ikke slynget bakover, men rister det av seg og springer videre.

nikk idet skuddene kommer nærmere. Sofie hysjer strengt på den ene av guttene, som låner mobilen hennes for å ringe hjem. Han greier ikke å uttrykke ord, bare hikster. Guttene kikker rart på henne da hunsier «Om vi dør, er vi i det minste fra Sunnmøre, alle sammen». Med den kommentaren kommer Sofie på at hun har billetter til en semifinalkamp mellom Ålesund FK og Rosenborg om noen uker. Den skal hun ikke gå glipp av. Mens bena deres blir mer og mer numne i vannet og morderen sakte går mot deres kant av øya, begynner de tre å snakke om sine høstplaner. Det er nå Sofie oppdager en gjeng som sitter klemt inn mot en høy klippe litt lenger ute. Hun ser at gjemmestedet er optimalt, og bestemmer seg for å forlate guttene. I kun sitt hvite undertøy svømmer hun et par tak langs land med mobilen i munnen. En jente helt ytterst tilbyr Sofie en rød, litt for liten cardigan. Sofie gir folk oppgaver. «Se mot toppen av fjellet», «hold utkikk etter båter». Hele øya har vært stille ganske lenge nå. Plutselig kommer en skingrende lyd fra mobilen hennes: «All The Single Ladies», synger Beyoncé.

Sofie kaster mobilen i vannet. Hun fryser til, og tenker at de er avslørt. Snart hører hun en mannsstemme. «Jeg er fra politiet, dere er trygge nå.» Sofie ser en politimann ved en pumpestasjon noen meter unna. Bak den en stor sirkel av ungdommer som gjemmer seg. Men folk kommer luskende frem fra trær og klipper. De går smilende mot politimannen med det ekstra store geværet. Sofie blir sjeleglad. Men hun er fortsatt skeptisk. Hun har hørt helikopter, som har vist seg ikke å være redningsmannskap, men TV-journalister. På fastlandet har hun sett ambulanser nærme seg, for så å rygge. Hun vil ikke avsløre seg før hun vet helt sikkert at alle drapsmenn på øya er tatt. Foran politimannen ser hun fire ungdommer. Så hører hun skudd. Hun ser noen falle om. Hun rekker såvidt å se enda en av de fire bli skutt i brystet, men før han faller om på bakken, har Sofie allerede kastet seg mot det grunne vannet med hele overkroppen. Hun må ned, tenker hun, så langt under vann som mulig. Med øynene lukket drar hun seg etter store steiner langs bunnen. Dypere, kaldere. Ganske snart må hun opp etter luft. Massemorderen står på samme sted. Rolig skyter han alle som forsøker å springe unna. Så begynner han å drepe folk

fra venstre mot høyre. To-tre skudd mot hver kropp. Sofie hører noen rope «Nei!». Hun skjønner at når det ikke er flere overlevende på land, er hun den neste.

VEKK FRA ØYA. Med raske svømmetak holder hun blikket festet på henrettelsen av vennene sine ved pumpehuset. Neste gang hun kommer opp etter luft etter å ha dykket, sikter han på henne. Hun bukter kroppen under seg, tar et kraftig tak og sparker fra ned mot bunnen. Men hun svømmer ikke i en rett linje. Hun vil ikke at han skal vite hvor hun dukker opp neste gang. Så hun svømmer i kryss. Litt til venstre, opp for å puste, nytt dypdykk, litt til høyre. Hun kommer på kikkertfunksjonen på geværet og får panikk. Fortsatt under vann hører hun et skarpt smell. Noe pisker forbi. En vepselyd. Kuler som ikke treffer. Igjen kommer hun til overflaten. Men han er ikke der. Bare ti-tolv mennesker liggende spredt på gult gress og grått svaberg. «Han er borte! Jeg lover! Løft en hånd om dere lever!» roper Sofie inn mot land. Men ingen rører seg. Sofie svømmer saktere utover. Hun er helt alene, og begynner å bli sliten. To gutter svømmer forbi henne. Hun ber om hjelp. Men de kan ikke stoppe. Hun bestemmer seg for å returnere til land, men får ikke kontakt med føttene sine. Snart fungerer heller ikke armene.

Sofie flyter loddrett, hodet såvidt over vann, som en dupp. Det er nå hun tenker på Jack fra Titanic. Så ser hun noe som beveger seg på land. Hun gjenkjenner en gutt som løper. Med sin siste kraft roper hun «Egzon! Hjelp!» Han hører ikke. Hun bestemmer seg for å rope hans fulle navn, så sitt. «Det er Sofie Tømmerås Lyshagen!» Han snur seg. «Jeg drukner!» Han løper videre. Sofie vet ikke at Egzon snart skal havne i en overfylt motorjolle på den andre siden av øya, og overtale den tyske båtturisten til å svinge rundt for å hente henne også. Bare håret er over vann nå, Sofie føler hun vil sovne inn. Så merker hun noe stort komme mot henne. Hun hører noen si «Løft armene dine!». Hun har ikke sjans. Noen strekker seg etter den røde cardiganen og løfter henne over båtripen som en tung fisk. Hun blir lagt ned i båten og kaster opp vann. Før hun besvimer, sier Sofie «Ich liebe dich» om igjen og om igjen til båtføreren. Det er det eneste hun kan på tysk.

La på svøm. Sofie Tømmerås Lyshagen kastet seg i vannet for å komme vekk fra Utøya 22. juli.

FOTO: PAAL AUDESTAD/NTB SCANPIX

Når terroren rammer

*Du kan ende opp med å springe endeløst rundt i ring.
75 prosent av oss gjør alvorlige feilslutninger i nødssituasjoner.*

La det først være sagt: Ingen nordmenn er blitt drept i et terrorangrep i Vest-Europa de siste par årene. Sjansen er nok større for at naboen tar deg av dage. Men terrorangrep mot mennesker i frie og fredelige land den siste tiden er, i tillegg til å være endeløst tragisk, dessverre også blitt mer hyppig. Når du setter deg i et flysete, vil flyverten fortelle til det kjedsommelige hvordan du skal bruke oksygenmasken. Du har sannsynligvis aldri hatt bruk for informasjonen, men nå vet i alle fall hjernen din hva den skal gjøre. Sånn i tilfelle.

Hendelsesforløpet i en truende situasjon er normalt fryse - flykt - kjemp. Men mange blir forvirret. Innblandet i en masseskyting vil du nok aller først tro at du ikke er innblandet i en masseskyting, sier John Leach, overlevelsespsykolog ved Universitetet i Portsmouth.

I en nødssituasjon kan du ende opp med å springe rundt i ring, stivne fullstendig, eller bare fortsette din gjøren og laden som om ingenting har hendt. Ifølge Leach tar hele 75 prosent av oss alvorlige feilslutninger i en nødssituasjon. Vi leter etter rasjonelle forklaringer når informasjonen rundt oss, via våre øyne og ører, sendes til hjernen. Der blandes den nye realiteten med langtidsminnen vårt og skaper en modell av verden rundt oss. Vi responderer dermed til vår egen modell, ikke nødvendigvis til den faktiske hendelsen i vår umiddelbare nærhet, selv om vi tror vi gjør det. Vår virkelighet må oppdateres, og det tar lang tid, noe som lager et tidsvindu av trøbbel. Noen fryser til altfor lenge, andre er fullstendig klar over at de flakser mot faren de er i, at de gjør ting verre. Men det er umulig å stoppe seg selv, sier Leach.

– Kan man ikke smekke seg selv i ansiktet mentalt?

– Nei. Fordi det handler om vaner. Det var en kvinne i World Trade Center i New York under angrepet i 2001 som vanligvis skiftet fra arbeidsklær til treningsdrakt på slutten av dagen. Hun var allerede på gaten da hun så flyet treffe tårn nummer to. Hun reagerte med å gå inn igjen i det første bygget og tilbake til kontoret for å skifte klær. Mens hun sto der, visste hun at det var fullstendig galt, men hun kunne ikke gjøre noe med det, forteller Leach. Overlevelsespsykologen forteller at det ikke finnes noen fundamentale reaksjonsforskjeller i hjernen vår mellom et terroristangrep og andre livstruende farer vi kan bli utsatt for. Om noen truer deg med et gevær, om du blir

utsatt for et jordskjelv, eller en elefant kommer springende mot deg, oppleves det likt, mener han.

– Kommer det ikke an på hvor stor faren er?

– Nei, fordi hjernen stopper å fungere uansett.

– Hva?

– Jo, den delen av hjernen som gjør mesteparten av tenkingen for oss mennesker, heter prefrontal cortex. Den gjør at vi, i motsetning til andre dyr, kan planlegge. Men systemet fungerer veldig sakte. Å planlegge en handling kan ta åtte til ti sekunder, samtidig bruker du enormt med energi ved å tenke hardt. Under en trussel og kronisk stress kobles denne «luksusdelen» av hjernen ut. I dens sted overtar en annen, mer primitiv del, som er ansvarlig for vår oppførsel her og nå. Den tenker «om du ikke kommer deg igjennom nåtiden, har du ingen fremtid. Så vi må utsette fremtiden til senere». Vi dytter derfor alle ressurser, alt oksygen, dopamin, adrenalin, neurotransmittere og hormoner til denne andre delen av hjernen, forklarer Leach.

– Hvorfor stivner enkelte i møte med terrorister?

– Det er et naturlig overlevelsesinstinkt. Om en tiger går gjennom kjøkkenet ditt, vil jeg garantere at du fryser til. Fordi du stopper all bevegelse. Alle jakttyr, også mennesker, ser etter bevegelse.

– Hva gjør de som overlever et angrep riktig?

– Holder hodet kaldt. Bare 15 prosent av oss greier å la være å trigge det nevrokjemiske «angrepet» i hjernen som kobler ut prefrontal cortex fullstendig. Da er planleggingsdelen fortsatt litt på. Samtidig godtar de at noe uvant og farlig skjer rundt dem raskere enn andre, sier Leach.

– Hvordan kan vi lære hjernen å «tenke kaldt»?

– Ved å spørre deg selv: «Hvis noen skyter her, og begynner å ta gisler, hvordan reagerer jeg?» I tiende etasje i et bygg: «Hvis en brann bryter ut her, hva er min første reaksjon?» «Hvis alarmen går på flyplassen, hva gjør jeg?» Hvis du kan svare på dissespørsmålene, er halve jobben gjort. Da vil hjernen din lagre svarene og planen, og automatisk ta dem frem om du havner i den farlige situasjonen, sier Leach.

– Så å mentalt plassere seg i alle mulige terrorsituasjoner og spørre «hva ville jeg gjort?» er en god overlevelsesstrategi?

– Ja, men uten å bli paranoid.

– Men en dårlig plan er bedre enn ingen plan?

– Definitivt. ●

a-magasinet@aftenposten.no